

Dierbare metgezellen

Voorbeeldlessen
voor het
basisonderwijs
en de vmbo
onderbouw

Dierbare metgezellen heeft vijftien voorbeeldlessen voor de onderbouw, middenbouw en bovenbouw van het basisonderwijs en de vmbo onderbouw.

De voorbeeldlessen zijn bedoeld als aanvulling op de reguliere lessen natuuronderwijs en biologie. Ze doen u allerlei suggesties aan de hand om reguliere lessen eenvoudig uit te breiden tot lessen waar dierenwelzijn centraal staat.

De domeinbeschrijving werkt met de driedeling wetenschap, ethiek en beleid en bestuur die u als checklist bij het ontwikkelen van lessen kunt gebruiken. De driedeling geeft u snel inzicht in de aspecten van dierenwelzijn die anders onderbelicht zouden blijven.

Foto's: Martien A. le Clercq, Koudekerke

Veldwerk Nederland

Dierbare metgezellen

Veldwerk Nederland

Stichting Veldwerk Nederland
Het Woldhuis 11
7325 WN Apeldoorn
(055) 368 40 10
www.veldwerknederland.nl
info@veldwerknederland.nl

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Deze factsheet beschrijft de hoofdlijnen van *Dierbare metgezellen* - Domeinbeschrijving Dierenwelzijn auteurs: Irma Ennik, Lenny van Erp, Hans Hopster, Wim Meijberg, Marianne Poorthuis en Marko Ruis. U vindt *Dierbare metgezellen* in pdf-formaat op www.veldwerknederland.nl. Een gedrukt exemplaar kunt u tegen verzendkosten per mail bestellen via info@veldwerknederland.nl.

Dierbare metgezellen is een samenwerkingsproject van Stichting Veldwerk Nederland, het Lectoraat Welzijn van Dieren van de Hogeschool Van Hall Larenstein en de Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten. Het project is mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Samenvatting Domeinbeschrijving Dierenwelzijn

Hét Kennis- en Praktijkcentrum voor natuureducatie

Dierbare metgezellen

In Nederland leven op een bevolking van zeventien miljoen mensen ruim drie miljoen katten en bijna twee miljoen honden. We vertroetelen ze alsof het onze eigen kinderen zijn. Er is in onze samenleving een merkwaardige tweedeling gegroeid, want aan de andere kant gaan we in de veehouderij steeds zakelijker met de dieren om. Hier gaat het om nóg veel grotere aantallen dieren: honderd miljoen kippen, twaalf miljoen varkens, vijf miljoen nertsen, vier miljoen runderen en één miljoen schapen. De tegenstelling tussen ‘vermenselijking’ en ‘verzakelijking’ zorgt ervoor dat de meningen over hoe je met dieren omgaat, steeds verder uit elkaar lijken te lopen.

Onze houding tegenover dieren is bepaald niet consequent. Wordt een muis als huisdier gehouden, dan wordt aan het welzijn van Mickey een andere waarde toegekend dan aan dat van de muis die als proefdier wordt gebruikt. Om nog maar te zwijgen over de muis die als ‘plaagdier’ in de schuur bivakkeert...

De Nederlandse wet zegt dat dieren een intrinsieke waarde hebben, los van hun nut of gebruikswaarde. De koe die geen melk meer geeft, houdt haar eigen waarde en verdient ons respect. Hoe ver moet je gaan? Mensen redeneren zeer verschillend over dierenwelzijn. Niet zelden levert het felle discussies op. Hoe actueel dierenwelzijn in Nederland is, blijkt onder andere uit het feit dat ons land sinds de komst van de Partij voor de Dieren het eerste land ter wereld is waar een dierenpartij actief aan de landelijke politiek deelneemt.

Domeinbeschrijving Dierenwelzijn

Dierenwelzijn is een complex thema met wetenschappelijke, ethische en maatschappelijke invalshoeken. Om dit thema beter voor het onderwijs toegankelijk te maken hebben Stichting Veldwerk Nederland, het lectoraat Welzijn van Dieren van de Hogeschool Van Hall Larenstein en de Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten de domeinbeschrijving Dierbare metgezellen gemaakt. De beschrijving over dierenwelzijn is bedoeld voor iedereen die te maken heeft met het onderwijs aan kinderen en jongeren in de leeftijd van vier tot veertien jaar.

Drie invalshoeken van dierenwelzijn

Dierbare metgezellen hanteert een indeling in drie invalshoeken: wetenschap, ethiek en beleid en bestuur. Aan elke invalshoek is een hoofdstuk gewijd. Elk hoofdstuk bestaat uit paragrafen rond belangrijke concepten die vervolgens uitgewerkt zijn in leervragen. Zo probeert de paragraaf ‘Verschillen en overeenkomsten tussen mens en dier’ antwoord te geven op de leervragen: Welke zintuigen gebruiken dieren? Hoe slim zijn dieren? Welke emoties komen bij dieren voor? Waar zijn dieren zich van bewust?

De wetenschap als invalshoek

Biologische kennis van dieren en hoe ze functioneren, is de basis van dierenwelzijn. Leerlingen moeten weten hoe dieren zich gedragen of hoe ze zich van nature horen te gedragen. Door te kijken naar dieren in het wild leer je over het natuurlijk gedrag en over de behoeftes van dieren. Varkens gaan in de natuur in de modder rollen om parasieten kwijt te raken. Als je een varken op een varkensbedrijf niet laat wroeten, dan is het met het welzijn van het dier minder goed gesteld. Worden belangrijke natuurlijke behoeftes onvoldoende onderkend, dan kan dat negatieve gevolgen voor de dieren hebben, onder andere in de vorm van schadelijk stereotiep gedrag. IJsberen zijn in hun leefgebieden gewend om dagelijks flinke afstanden af te leggen. Geef je ze in de dierentuin niet de gelegenheid om meters te maken, dan zullen ze in hun verblijf gaan ‘ijsberen’.

De genetische aanleg van dieren bepaalt mede hoe ze zich gedragen en wat ze nodig hebben. In de loop van de tijd hebben dieren zich aangepast aan hun omgeving. Hiermee is de erfelijke aanleg veranderd. Bovendien is de mens zich actief gaan bemoeien met de selectie van dieren. De dieren met het meeste nut kregen de kans de meeste nakomelingen groot te brengen.

Zijn mensen en dieren écht zo verschillend? Of is een mens vergelijkbaar met een mensaap? In de domeinbeschrijving komen de verschillen en overeenkomsten tussen mensen en dieren op het gebied van zintuigen, cognitie, emoties en zelfbewustzijn aan de orde.

Dierenwelzijn kun je omschrijven als het voldoen aan de behoeftes van dieren en de zorg voor hun fysieke en mentale gezondheid. Een veelgebruikte definitie onderscheidt vijf vrijheden:

- Dieren zijn vrij van honger en dorst. Ze hebben gemakkelijk toegang tot vers water en een adequaat rantsoen.
- Dieren zijn vrij van ongemak. Ze hebben een geschikte leefomgeving inclusief onderdak en een comfortabele rustplaats.
- Dieren zijn vrij van pijn, verwonding en ziekte. Er is sprake van preventie en een snelle diagnose en behandeling.
- Dieren zijn vrij van angst en stress. Er is zorg voor voorwaarden en behandelingen die geestelijk lijden voorkomen.
- Dieren zijn vrij om normaal gedrag te vertonen. Ze hebben voldoende ruimte, goede voorzieningen en gezelschap van soortgenoten.

De ethiek als invalshoek

In ethische discussies over dierenwelzijn vinden de meesten zaken als volksgezondheid, veiligheid, milieu en economie belangrijk. Deze belangen kunnen botsen, soms zelfs binnen één en dezelfde persoon. Zo doe je als consument soms andere dingen dan je als ‘mens’ zegt te willen. Niet zelden botst dierenwelzijn met economische en milieuaspecten. Beter dierenwelzijn kost immers vaak extra geld en is niet altijd goed voor het milieu.

Doorgaans bepaalt het doel waarom je dieren houdt, hoe je met ze omgaat. Met een huiskat ga je anders om dan met een koe op een melkveebedrijf. De vissen in het eigen aquarium bekijk je anders dan garnalen in het schap van de supermarkt.

In hoeverre accepteer je dat er anders met het ene dier omgegaan wordt dan met het andere? Iedereen heeft een eigen overtuiging over wat wel en wat niet goed is. Ethiek en moraal zijn per definitie subjectief. Wat de één goed vindt, kan iemand anders volstrekt onacceptabel vinden.

Overtuigingen over het omgaan met dieren komen onder andere voort uit culturele verschillen. Welvaart speelt hier een belangrijke rol. Wanneer mensen zelf nauwelijks voldoende te eten hebben, wordt het welzijn van dieren minder belangrijk gevonden. Vaak zijn echter de omstandigheden waaronder hun eigenaren moeten leven, niet veel beter.

Ook religie heeft veel invloed. Het christelijk geloof ziet de mens als heerser over de dieren. Als goed rentmeester moet de mens zijn dieren goed behandelen. Christenen hebben geen dieren die niet gegeten mogen worden. Andere godsdiensten kennen dat wel. In de islam en in de joodse godsdienst onderscheidt men reine en onreine dieren. Alleen reine dieren mogen gegeten worden op voorwaarde dat ze volgens de rituele eisen geslacht zijn. Ritueel slachten levert in Nederland al jaren veel discussie op.

Beleid en bestuur als invalshoek

Om aantasting van dierenwelzijn te beperken heeft de overheid regels en wetten gemaakt en houdt ze toezicht op de uitvoering ervan. Een voorbeeld zijn de regels voor de minimale leefruimte in de veehouderij. Europese leidraad voor dierenwelzijn is het Verdrag van Lissabon uit 2007. Het zegt onder andere dat burgers en instellingen bij de ontwikkeling van beleid rekening moeten

Inhoud Dierbare metgezellen

Hoofdstuk 1

Kennis over dieren en dierenwelzijn

- Bouw en functie van dieren
- Gedrag van dieren
- Dier en omgeving
- Genetische variatie en selectie
- Verschillen en overeenkomsten tussen mens en dier
- Dierenwelzijn

Hoofdstuk 2

Ethische opvattingen over dierenwelzijn

- Overtuigingen
- Dilemma's
- Culturele verschillen
- Invloed maatschappelijke partijen

Hoofdstuk 3

Beleid en bestuur rond dierenwelzijn

- Wet- en regelgeving
- Diervriendelijke initiatieven

Hoofdstuk 4

Les geven over dierenwelzijn

- Invalshoeken lessen basisonderwijs
- Invalshoeken lessen vmbo
- Lessenopzet

Hoofdstuk 5

Voorbeeldlessen groep 1 en 2

- Huisdieren

Hoofdstuk 6

Voorbeeldlessen groep 3 en 4

- Dieren om het huis

Hoofdstuk 7

Voorbeeldlessen groep 5 en 6

- Productiedieren en dierproducten

Hoofdstuk 8

Voorbeeldlessen groep 7 en 8

- Dieren in het wild

Hoofdstuk 9

Voorbeeldlessen onderbouw vmbo

- Huisdier hond

houden met het welzijn van dieren. De EU-landen hebben afgesproken om enkele ernstige misstanden in de intensieve veehouderij af te bouwen, zoals het houden van kippen in legbatterijen dat vanaf 2012 verboden wordt.

In Nederland erkennen we sinds 1981 wettelijk de intrinsieke waarde van dieren. In de nieuwe Wet Dieren, die naar verwachting op 1 januari 2013 in werking gaat treden, staat de verhouding tussen mens en dier centraal. Ook gaat de nieuwe wet in het wild levende dieren extra beschermen, bijvoorbeeld door de plicht om hulpbehoevende dieren zorg te verlenen.